

Finalitzen els treballs de recuperació del Baluard de Migdia i la urbanització de l'entorn

- » Acaba la 2a fase de l'actuació als antics terrenys de Rodalies de Renfe, que ha permès preservar i fer accessibles les restes arqueològiques de l'antiga muralla de Barcelona descobertes el 2006
- » Aquest nou espai públic permet guanyar una connexió entre el Born i la Barceloneta
- » A la baixada al fossat s'ha executat un tractament diferenciat per posar en relleu el recinte arqueològic configurat per el Baluard de Migdia, la Muralla i la Contraescarpa

» El Baluard de Migdia, obert a la ciutadania

L'Ajuntament de Barcelona ha finalitzat la segona fase dels treballs d'urbanització dels antics terrenys de Rodalies Renfe, just al costat de l'Estació de França. En aquest espai, l'any 2006 van sortir a la llum un conjunt de restes arqueològiques del Baluard de Migdia durant les obres de construcció d'unes promocions d'habitatges. L'excavació i la intervenció arqueològica en l'àmbit –gairebé 6.000 m² entre la plaça de Pau Vila i el carrer del Doctor Aiguader– van permetre localitzar diverses estructures que posaven en relleu el ric patrimoni històric conservat en aquest sector de la ciutat.

Durant la intervenció es va posar al descobert un gran tram del Baluard de Migdia i de la muralla, ambdós del segle XVI; la contraescarpa, datada a principis del segle XVIII, i dos canals. Un d'ells era la continuació del tram localitzat al solar continu i corresponia a un canal auxiliar del Rec Comtal, i una segona canalització que estava integrada a l'obra de la contraescarpa i creuava en diagonal el fossat, de la qual es desconeixia la longitud i la seva relació amb l'altre canal. A més, es van documentar altres estructures que formarien part de les infraestructures ferroviàries del segle XIX i XX.

Tenint en compte el valor i l'entitat de les restes localitzades, es va aturar la intervenció arqueològica i es va modificar el projecte urbanístic amb la finalitat de preservar les troballes. L'Ajuntament ha finalitzat la segona fase d'aquesta intervenció, que ha permès d'una banda obrir les restes del Baluard de Migdia a la ciutadania per tal de posar en valor el patrimoni arquitectònic i històric de la ciutat, i, de l'altre, urbanitzar tot l'entorn per tal de guanyar un nou espai públic i una nova connexió entre els barris del Born i la Barceloneta.

» Una millor comunicació entre el Born i la Barceloneta

El projecte global d'urbanització d'aquest espai tenia com a objectiu la creació d'un espai públic per a vianants entre els edificis d'habitatges privats i l'actual edifici del Patronat Municipal de l'Habitatge (PMH) de Barcelona. Aquest espai pretén facilitar la comunicació entre els barris del Born i la Barceloneta.

Àmbit d'actuació global (1a i 2a fase)

Àmbit de la 2a. Fase d'urbanització

La segona fase d'urbanització, que ha finalitzat ara, implica l'àmbit de 7.935,43 m² a l'entorn del nou edifici de protecció del Patronat Municipal de l'Habitatge i l'actuació a l'entorn del Baluard de Migdia, el que ha permès la seva recuperació i vista. Els treballs d'urbanització de la fase 2 han tingut un cost de 2 milions d'euros en l'àmbit delimitat pel carrer del Doctor Aiguader, el carrer de la Marquesa, els edificis adjacents al carrer Ocata i el pentinat de vies de tren de l'Estació de França fins al c/ Doctor Aiguader.

La decisió de mantenir vistes les restes del baluard -una vegada feta l'excavació arqueològica completa segons el Pla d'Intervenció del Servei d'Arqueologia- obligava el projecte d'urbanització d'aquesta segona fase a recollir tots aquells elements de protecció com ara baranes, tanques i accessos per poder dur a terme visites guiades i tasques de manteniment a l'espai d'interès arqueològic.

2a. Fase d'urbanització. Entorns de l'edifici del PMHB

El projecte ha implicat la pavimentació de tota la zona amb un únic material en tot el conjunt a base de peces prefabricades de formigó de diferent especejament i trencament de junta. A la zona de la baixada al fossat s'ha executat un tractament diferenciat per qualificar i posar en relleu el recinte arqueològic configurat pel Baluard de Migdia, la muralla i la contraescarpa. La proposta en el seu conjunt genera una continuïtat de recorreguts a l'entorn de l'edifici del PMH i l'estació de França.

Entre l'edifici de PMH i l'Estació de França s'ha executat una zona d'estada i d'arbrat amb plantació amb un paviment sobre base drenant per garantir la màxima permeabilitat i drenatge del subsòl i per afavorir en aquest àmbit el millor comportament del subsòl pel creixement de l'arbrat. En el límit amb l'edificació del PMH s'ha col·locat el mateix paviment amb dimensions diferents i sobre llosa de formigó.

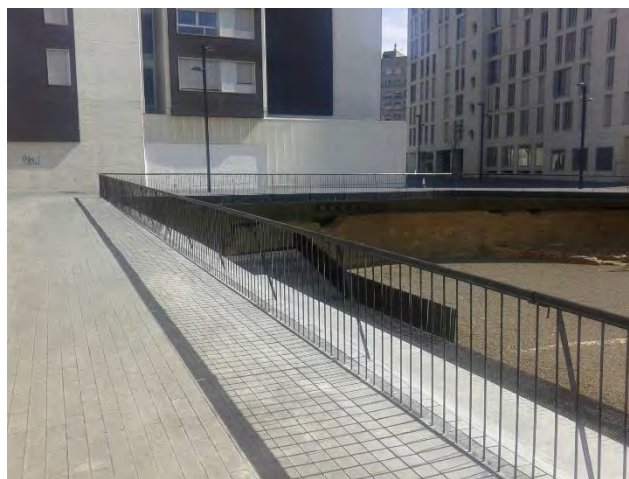
2a. Fase d'urbanització. Entorns de l'edifici del PMH

Un cop finalitzada la segona fase, ara el Govern municipal ha donat llum verda a l'execució d'unes obres complementàries per tal de completar el Pla d'Intervenció Arqueològica de la superfície compresa entre les restes del Baluard del Migdia i la façana posterior de l'edifici amb front a la plaça de la Marquesa. Aquest projecte es va aprovar en Comissió de Govern el 14 de febrer per un import total de 645.292,96 € +IVA i té un termini d'execució de 23 setmanes.

» Les restes del baluard, a la vista

A la zona del baluard s'ha posat en valor les restes arqueològiques. S'ha construït una baixada al fossat (d'accés restringit), amb un paviment de basalt en la rampa d'accés i de matxaca basàltica com a paviment drenant que permet resoldre el drenatge natural de tot el fossat i donar un tractament unitari al conjunt. L'àmbit del fossat queda delimitat per una part del Baluard de Migdia, la contraescarpa, el límit de l'aparcament de la promoció privada i la pròpia baixada al recinte des del carrer Ocata.

Una barana de protecció delimita tot el perímetre del baluard i genera un límit-balcó sobre tot el recinte arqueològic. El recinte arqueològic és tractat com un àmbit d'especial interès en el qual es proposa una il·luminació específica, complementària i de caràcter ornamental que tindrà un funcionament independent de la resta de l'enllumenat públic.

Diferents vistes de l'obra de posada en valor restes arqueològiques

» Actuació arqueològica de gran abast en dues fases

L'any 2006, els treballs de construcció d'uns edificis van posar al descobert un important conjunt de restes arqueològiques, des de finals del segle III dC fins al XIX.

Entre d'altres troballes, i de manera cronològica respecte al moment de la seva construcció, cal citar la localització de l'escullera del port de Barcelona (segle XV), el Baluard de Migdia i la muralla (a partir de 1527), la contraescarpa (segle XVIII) i una sèquia canalitzada associada a la contraescarpa, un tram de canalització d'una derivació del Rec Comtal (posterior a 1735), restes de la muralla del segle XIX construïda per a permetre la nova urbanització del Pla de Palau i diverses estructures ferroviàries (segles XIX i XX).

L'escullera del segle XV en procés d'excavació i el Baluard de Migdia (Foto: Pere Vives – ICUB)

La intervenció arqueològica es va fer en dues fases:

Intervenció arqueològica Plaça Pau Vila, 12-13b, carrer Dr. Aiguader, 1-27, carrer Marquesa, 2-6. Entre l'any 2006 i 2009, amb motiu de la construcció d'uns blocs d'edificis de nova planta i un nou col·lector d'aigües residuals, es va dur a terme, sota la direcció de Mikel Soberón, l'excavació d'un important sector de gairebé 6.000 m² entre la plaça de Pau Vila i el carrer del Doctor Aiguader, que van posar al descobert un important conjunt de restes arqueològiques, des de finals del segle III dC fins al XIX.

Els nivells més antics es corresponen a un estrat de graves i sorres amb presència de material ceràmic i amfòric romà (s. III dC), i que s'associaria a una línia de costa oberta, sotmesa a les corrents i l'onatge marítim. Per sobre d'aquests nivells, es va documentar una potent capa de llims negres que es vincularia possiblement a una llacuna (finals del segle IX fins a la primera meitat del segle XV), i que semblaria ser apta per la navegació.

A finals del segle XV (1477), damunt d'aquest nivell de llacuna es va construir una escullera, anomenada moll de la Santa Creu, feta amb una gran acumulació de blocs de pedra de Montjuïc. Dins d'aquest context portuari cal destacar la troballa d'un derelicte medieval en un magnífic estat de conservació. Segons les dimensions, possiblement es tracta d'una barca de procedència cantàbrica.

Amb la progressiva amortització amb sorres d'aquest sector, es va configurar l'espai físic on es va construir el Baluard de Migdia i la fortificació de la façana marítima entre els segles XVI i XIX, que consolidaran el tancament definitiu del litoral barceloní. El baluard presenta una planta quadrada que respondria a una tipologia de "baluard pla". Els treballs arqueològics van permetre documentar quasi 60 metres lineals d'aquesta fortificació, als que s'hi haurien d'afegir els del tram corresponent al flanc est situat al solar contigu.

A inicis del segle XVII la fesomia del baluard anirà canviant, atès que les obres de l'escullera van fer augmentar la porció de terra davant de les muralles, desprotegint aquest espai. Entre el 1634 i 1636, dins d'un context prebèl·lic, es va excavar un fossat davant del baluard. L'any 1688 es va realitzar una cuneta que canalitzava les aigües internes del fossat, i també constituïa un element defensiu, i de la qual es va documentar fins a 85 metres lineals, i una passera relacionada amb aquesta estructura.

A mitjan del XVIII s'anivella la zona, tot amortitzant la cuneta, i elevant la cota de circulació, mentre que a finals d'aquest mateix segle es va construir un darrer canal amb murs de maçoneria. Finalment, entre els anys 1822 i 1848 es va fortificar aquest espai amb la construcció de la muralla de mar, segons el projecte del coronel Josep Massanés, motivada per l'eixample del Pla de Palau. Aquesta construcció, juntament amb el Baluard de Migdia, van ser definitivament enderrocats durant la segona meitat del segle XIX, com la resta de llenç emmurallat de la ciutat de Barcelona.

Intervenció arqueològica Carrer Dr. Aiguader, 1-21. El motiu de la intervenció al carrer Doctor Aiguader, 1-21 que va dirigir Pere Lluís Artigues, era localitzar les restes arqueològiques per tal de valorar la viabilitat a l'hora d'efectuar el "Projecte de construcció d'habitatge social als terrenys de l'antiga estació de RENFE Rodalies de Barcelona. Edifici E i Edifici F", promogut pel Patronat Municipal de l'Habitatge, ja que en el solar continu havien aparegut les restes del Baluard de Migdia del segle XVI, fossat, contramuralla, muralla de Mar del segle XIX i el canal auxiliar del Rec Comtal.

Durant la intervenció es va posar al descobert un gran tram del Baluard de Migdia així com de la muralla, ambdós del segle XVI, la contraescarpa datada a principis del segle XVIII i dos canals. Un d'ells era la continuació del tram localitzat al solar continu i corresponia a un canal auxiliar del Rec Comtal, i una segona canalització que estava integrada a l'obra de la

contraescarpa i creuava en diagonal el fossat, de la que es desconeixia la longitud i la seva relació amb l'altre canal.

A més, es van documentar altres estructures que formarien part de les infraestructures ferroviàries del segle XIX i XX. Veient l'entitat de les restes que s'estaven localitzant, es va aturar la intervenció arqueològica i es va modificar el projecte urbanístic amb la finalitat de preservar les restes arqueològiques.

Tram de la contraescarpa documentat al solar del PMH (Foto: Servei d'Arqueologia de Barcelona – ICUB)

» Origen de la muralla de mar de Barcelona i el portal de mar (S.XVI-XVIII)

El primer quart del segle XVI, el Consell de Cent va decidir cloure la ciutat i tancar la muralla pel seu costat de mar. A més, els constants temporals que colpejaven el recent tram de muralla, van ser un altre motiu de preocupació per part del Consell de Cent, ja que periòdicament malmetien i destruïen punts d'aquesta fortificació i eren necessàries reparacions constants per refer-la o enfortir-la més. Aquests treballs van allargar-se encara més amb la construcció dels nous baluards que defensaven aquest tram de muralla.

Els treballs de fortificació de la façana marítima es van iniciar el 1513 amb la construcció del Baluard de Llevant i van continuar l'any 1527 amb el Baluard de Migdia, i el 1540 el de Ponent, també anomenat de Sant Ramon o de la plaça del Vi. Aquests treballs van comportar la desaparició de quatre illes de cases del carrer de les Polleres, fet que va fer augmentar el cost i el temps, a causa de la seva expropiació i enderroc. Finalment, entre el 1554 i el 1559 es va dur a terme la darrera gran obra en la muralla de la façana marítima: el portal de Mar. Amb aquesta construcció es va donar per tancat tot el perímetre de la ciutat.

» Els 150 habitatges del Patronat, en fase de lliurament

El Patronat Municipal de l'Habitatge de Barcelona (PMHB) ha començat a lliurar els habitatges de la promoció del carrer del Doctor Aiguader, 15, construïda en el solar on es va dur a terme la segona intervenció arqueològica.

La promoció té un total de 150 habitatges, 120 en dret de superfície i la resta està previst adjudicar-los a veïns i veïnes de la Barceloneta en règim de lloguer assequible.

